

Anförande av överbefälhavaren, general Håkan Syrén, vid AFCEA Stockholm Chapters seminarium i Stockholm den 20 februari 2007.

Ny regering! Ny försvarspolitik? Vad betyder det för Försvarsmakten?

1. Inledning

Jag uppskattar AFCEA:s ansträngningar att bidra till information och debatt om viktiga säkerhets- och försvarspolitiska frågor. I den tid av snabba och stora förändringar som vi lever i är detta mer angeläget än någonsin. Vi har under lång tid haft alldeles för lite allmän diskussion om försvarspolitiken.

Karin Enström har tecknat en bild av regeringens försvarsinriktning och även av innebörden för Försvarsmakten.

Från mitt perspektiv är innebörden inte särskilt dramatisk utan i korthet följande:

- Den försvarspolitiska inriktning för perioden 2005-2007 som beslutades av riksdagen hösten 2004 ligger fast.
- Det svenska åtagandet att ansvara för en av EU:s stridsgrupper under första halvåret 2008 innebär de facto att inriktningen i väsentliga delar omfattar även nästa år.
- Min tolkning av hittillsvarande signaler är snarast att det är stabilitet som gäller, det vill säga att det pågående reformprogrammet har regeringens stöd.
- På en viktig punkt har man signalerat att en kursförändring eftersträvas, nämligen vad gäller ambitionen att bidra till internationella fredsinsatser.
- Regeringen vill se en ytterligare ökning i förhållande till nuvarande inriktning. En sådan ambitionsökning kommer utan tvekan efterhand att få en betydande påverkan på Försvarsmaktens utveckling och verksamhet. Till detta tänker jag återkomma i slutet av mitt anförande då jag lite mer går in på de utmaningar jag ser bortom hörnet när vi ska ta ställning till fortsatt långsiktig inriktning.

Jag vill dock inleda med att ge en bakgrund om var vi står i reformarbetet och vad vi gör just nu.

2. Här och nu

Vi har tagit en rad viktiga steg för att förverkliga det insatsförsvar som riksdagen beslutat om.

En omfattande anpassning – det vill säga reduktion av både grund- och krigsorganisation – var ett nödvändigt första steg. Den slutfördes på mindre än ett år!

Jämsides med detta började arbetet att genomföra den beslutade insatsorganisationen.

Det arbetet har nu avsatt resultat. Vi har infört en kaderorganiserad förbandsstruktur enligt samma modell som tidigare. Det innebär att insatsorganisationens sammansättning, personellt och materiellt, liksom aktuella beredskapskrav är tydligt definierade.

Vi är klara med de förband som har högst beredskap, men kommer när arbetet slutförs senare i år att ha kaderorganiserat alla insatsförband. Det ger tydlighet liksom ordning och reda. Vi vet hur insatsorganisationen ser ut, förbandens personella och materiella innehåll samt beredskap.

Reformeringsstrycket är fortsatt stort och understryks av förberedelserna för den nordiska stridsgrupp, Nordic Battlegroup, som under svensk ledning ska vara beredd till EU-insats under första halvåret 2008. Det är ett krävande åtagande med hårda tidskrav. Vår nedräkningsklocka visar att vi idag har 314 dagar kvar till insatsberedskap!

Låt mig säga några ord om vår inre reformering.

Vi har – som jag beskrev här för ett år sedan – påbörjat ett långsiktigt arbete för att modernisera vår värdegrund. Öppenhet, Resultat och Ansvar – ÖRA – är de tre ledord som satts i centrum för förnyelsen. Det är ingen dagslända utan en grundläggande del i hela reformarbetet kopplat till insatsförsvarets operativa fokus och beroende av att kunna rekrytera kvalificerad personal.

Ett nytt soldatutbildningssystem har börjat tillämpas, där en tredje frivillig termin har lagts till för de soldater, som ska förberedas för internationella uppdrag. Det innebär att alla soldater i insatsförsvaret får ett års grundutbildning som sedan byggs på med ytterligare ett halvt års kontrakterad utbildning för de soldater som siktar mot tjänstgöring i internationella förband. Just nu utbildar vi cirka nio tusen soldater. En betydande del av dessa kommer under andra halvåret att gå vidare med sin tredje termin.

Allmän mönstringsplikt och plikttjänstgöring utgör också idag grundplattan i soldatutbildningen. All utlandstjänstgöring bygger emellertid till sist på frivillig kontraktering av soldaterna. Den samlade innebörden av utvecklingen är därför – plikten till trots – att vi nu har ett system som i väsentliga avseenden vilar på frivilligt engagemang. Detta ställer stora krav på Försvarsmakten och har varit en central utgångspunkt för värdegrundsarbetet. Vi måste ha en försvarsmakt i takt med tiden och samhället för att kunna locka den personal och den kompetens som är en absolut grundbult för vår verksamhet och utveckling.

En genomgripande reformeringen av hela officerssystemet förbereds just nu och kommer om våra planer går i lås att beslutas under 2007. Den innebär mycket stora förändringar. Målet är att skapa en officersstruktur som kompetensmässigt och åldersmässigt är anpassat till insatsförsvarets behov. Det innebär bland annat större flexibilitet i anställningsformer och en mer systematiserad karriärväxling från militär till civil karriär är tidigare.

Materielförsörjningen har successivt anpassats till insatsförsvarets förändrade behov. Det innebär bland annat kortare serier, snabbare och flexiblare anskaffning, större fokus på underhållssidan och mindre utrymme för stora och långvariga nationella utvecklingsprojekt. Insatsförbandens behov måste kunna tillgodoses med korta ledtider. Den successiva moderniseringsprincip –

delsystem för delsystem – som vi tidigare haft är inte längre tillämplig. Det har inneburit och innebär även framöver en stor utmaning för hela materielförsörjningssystemet både inom försvarssektorn och inom industrin, en utmaning som vi kommer att få leva med även framöver.

Inom hela försvarssektorn pågår en genomgripande omställning med sikte på att anpassa invasionsförsvarets omfattande produktionsstöd till insatsförsvarets mindre och annorlunda behov. Försvarsförvaltningsutredningen har pekat på de första anpassningsstegen, men mer kommer att krävas. Den nuvarande formen med ett antal olika oberoende myndigheter kommer knappast att vara ändamålsenlig i framtiden. En fortsatt anpassning, det vill säga krympning och strukturförändring väntar alltså framöver.

3. Ett insatt insatsförsvär

Innan jag går vidare och ger min bild av våra fortsatta utmaningar så vill jag också säga några ord om vår ”output” idag. Det är ju resultatet, det vill säga vår förmåga att leverera efterfrågad förmåga som räknas.

Fokus har på senare tid legat på den internationella arenan. Det har varit naturligt eftersom mycket av omställningen har kretsat kring krav på internationell interoperabilitet och förmåga. Det är inte desto mindre viktigt att komma ihåg att insatsförsvarets bottenplatta ytterst definieras av de snävare nationella behoven – omedelbara och långsiktiga.

De behoven handlar idag dels om att hävda den territoriella integriteten, dels om att allt efter behov och resurser ge stöd till samhället. Det senare inkluderar även stöd till samhällets försvar mot storskalig terrorism.

Att hävda territoriets integritet är en ständig uppgift, 365 dagar om året, 24 timmar om dygnet. Det är en uppgift som innebär övervakning och insatsberedskap. En stor del av uppgiften löses tillsammans med Kustbevakningen, Polisen och Tullverket. Försvarsmaktens beredskap kan vid behov ökas.

Under 2006 har vi konstaterat ett femtiotal kränkningar, merparten i luften. Det var ungefär dubbelt så många som 2005.

Låt mig så gå över till den internationella verksamheten.

Försvarsmakten har under 2006 haft omkring 1 000 män och kvinnor ute i insatser i tre världsdelar. Huvuddelen av personalen roteras var sjätte månad. Det innebär att ett totalt engagemang under året på ungefär 2 000.

Till detta skall naturligtvis läggas det omfattande stöd som ges från hemmaplan. Det handlar om ett omfattande dygnet runt-stöd från insatsledning, underrättelsespecialister och inte minst logistiksidan.

En snabb titt på insatskartan ger ett begrepp om bredd och djup i insatserna. Just nu görs våra största insatser i Kosovo, Afghanistan och Libanon. I både Afghanistan och Kosovo har vi

krävande ledningsansvar. I Kosovo har vi under ett år ledningsansvaret för en av de fem multinationella stridsgrupperna. I Afghanistan har vi ansvaret för det militära stödet till återuppbyggnadsarbetet i ett område i norra regionen. Det är värt att notera att det i båda fallen handlar om insatser som leds av Nato.

I Libanon deltar vi med ett fartygsförband till övervakningen till sjöss. Vi har nyligen lämnat Liberia efter en flerårig FN-insats, och vi har likaså i olika perioder bidragit till FN och EU i Kongo. Vi har beredskap för att tillsammans med Norge bidra till insats i Darfur.

Det är viktiga och krävande uppgifter. Jag besökte förra veckan både förbanden i Afghanistan och i Libanon. Jag kan konstatera att vi på alla ställen har förband och personal som löser sina uppgifter på ett mycket bra sätt och med ett stort engagemang. De svenska bidragen är efterfrågade och uppskattade. Det framgår inte minst av de viktiga ledningsuppgifter som vi nu har i de Natoleda insatserna både i Kosovo och Afghanistan.

Jag vill också lyfta fram vår övningsverksamhet. Den får allt mer internationell prägel. De internationella övningarna är viktiga led såväl i förberedelserna för kommande insatser som i utvecklingen av förbandens kompetens och förmåga, inte minst interoperabilitet.

Några aktuella exempel:

Armén deltog 2006 under cirka tre veckor i en övning på divisionsnivå i norra Norge.

Förbanden övade tillsammans med Nato:s bästa förband. Alla våra deltagande förband, med totalt drygt 2000 soldater, visade högsta klass (det motsvarar rätt väl storleken på våra tidigare KFÖ-brigader).

Flygvapnet deltog i somras för första gången i en komplex multinationell övning på andra sidan Atlanten. Ett Gripenförband omgrupperade till Alaska, deltog där under två intensiva övningsveckor och flög sedan tillbaka till Sverige. Övningen inklusive den långa förflyttningsoperationen förflöpte utomordentligt väl och visade både oss själva och omvärlden att våra förband håller högsta klass och uppfyller höga krav på interoperabilitet. Internationell förmåga är en realitet även inom våra flygstridskrafter.

Inom **marinen** är internationella övningar idag en integrerad del i förbandsverksamheten med övningar som Baltops, Brilliant Mariner och amfibieövningar tillsammans med Finland. Våra internationella insatsförband har med gott resultat validerats av Nato. Valideringen innebär att förbandens förmåga utvärderas och betygsätts enligt fastställda kriterier. Under mer än ett år har ubåten Gotland varit stationerad i San Diego på USA:s västkust och övat mycket framgångsrikt tillsammans med den amerikanska flottan. Vårt system är i världsklass.

Med det nya ledningsregementet i Enköping som nav är vi alltmer engagerade i internationella ledningsövningar och utvecklingsverksamhet. Verksamheten ger hela tiden viktiga ingångsvärden för utvecklingen av nätverksbaserade ledningskoncept som knyter ihop militära och civila funktioner.

Sverige har sedan snart tio år successivt tagit på sig en allt större roll för att utveckla en avancerad datorstödd övningsverksamhet kopplad till komplexa fredsfrämjande operationer.

Övningen Viking 05 engagerade totalt över 2 000 personer från 25 länder. Ungefär hälften av dessa kom från det svenska försvaret. Nu är förberedelserna för Viking 08 igång. Vår förmåga prövas i också inom ramen för den multinationella utvecklingsverksamheten som kallas MNE (Multi-National Experiment).

Allt detta gör vi alltså idag!

4. Blicken mot framtiden

2007 är det sista året som omfattas av 2004 års försvarsbeslut.

Arbetet med NBG styr i stor utsträckning också våra prioriteringar för 2008.

När vi tar sikte på framtiden så handlar det alltså om den fortsatta utvecklingen av insatsförsvaret bortom den pågående inledande reformeringsfasen.

Bedömningen av den fortsatta internationella säkerhetspolitiska utvecklingen är naturligtvis en central utgångspunkt. Men det är också viktigt att analysera de långsiktiga förutsättningarna för Försvarsmaktens utveckling relaterat till bland annat kostnadsutveckling och militärteknisk utveckling.

Globaliseringen är en dominerande faktor i dagens värld och ger på olika sätt styrande ingångsvärden även för vår säkerhets- och försvarspolitik. Den strategiska dynamiken i den omvandling som världen nu genomgår är dramatisk. I den ingår inte minst Kinas och Indiens snabba tillväxt spridning av kärnvapen, energiförsörjning och storskaliga terrorhot. Globaliseringen medför beroenden och sårbarheter som påverkar säkerhetspolitiken.

Sverige är del i en växande europeisk samarbetsgemenskap och i en alltmer sammanflätad värld. Hoten och utmaningarna är komplexa och föränderliga. Sverige kan lika lite som något annat land avskärma sig. I stor utsträckning måste vår framtida säkerhet byggas tillsammans med andra. Hoten är gemensamma och skyddet måste byggas gemensamt.

Denna breda grund, som bland annat sammanfattats i den europeiska säkerhetsstrategin, har varit ett viktigt ingångsvärde för dagens svenska försvarspolitik. Den i grunden positiva Europa-utvecklingen med ett allt bredare och mer utvecklade samarbete inom EU har varit ett annat viktigt grundvärde som sammantaget lett till dagens mycket positiva situation i hela Östersjöområdet.

Dessa grundvärden för inriktningen av vår säkerhets- och försvarspolitik består i stora delar.

Likafullt måste vi naturligtvis fortlöpande analysera utvecklingen och säkerställa att vi har tillräcklig förmåga att hävda våra intressen också i mer snäv mening.

Den ryska militära utvecklingen har fått betydande uppmärksamhet under den senaste tiden. Det är viktigt att komma ihåg helhetsbilden. Ryssland börjar nu stabilisera sig efter den extrema svaghetsperiod som präglade decenniet efter Sovjetunionens kollaps. Med stöd av en mycket gynnsam utveckling av energipriserna har Ryssland nu en stark ekonomi och kan med en större

auktoritet än vi vant oss vid utforma sin politik utifrån egna intressen. Det gäller även det militära försvaret och vi konstaterar nu att den ryska försvarsmakten definitivt har passerat en brytpunkt och på ett mer målmedvetet sätt börjat moderniseras och stärkas. Vändpunkten har med hjälp av den förbättrade ekonomin kommit snabbare än vi bedömde möjligt för några år sedan, men innebär i övrigt ingen dramatisk förändring i förhållande till våra tidigare bedömningar.

Att det nordeuropeiska området, och då inte minst Östersjön, successivt får en ökande energistrategisk roll kommer självklart på olika sätt att påverka även svenska intressen. Vi har anledning att noga följa utvecklingen för att säkerställa att vi har de medel – militära och civila – som krävs för att hävda våra säkerhetsintressen idag och imorgon. En effektiv underrättelsefunktion är en viktig förutsättning för att kunna hävda våra intressen i en komplex värld.

Även om det är helt klart att den internationella dimensionen idag och i framtiden är en avgörande del av vår säkerhetspolitik finns det inget på förhand givet svar på hur sätt utformar vår internationella förmåga för att den på bästa sätt skall stödja vår förmåga **både** nationellt **och** internationellt.

Hittills har vi i huvudsak kunnat förena internationella och nationella krav utan att ställas inför avgörande valsituationer. När vi blickar framåt står vi inför en ofrånkomlig diskussion om vilka kriterier som ska styra vår fortsatta inriktning. Växande internationella ambitioner i kombination med en allt hårdare pressad försvarsstruktur innebär att nationella och internationella prioriteringar inte med någon automatik kan förväntas sammanfalla.

Vi står inför viktiga vägval när det gäller att utforma en dubbelt användbar struktur.

I vilken grad ska vi låta omvärldens efterfrågan styra? I vilken utsträckning ska vi låta de nationella uppgifterna styra?

En fördjupad analys av de nationella behoven är därför nödvändig. Det är då viktigt att vi lyfter blicken och ser våra möjligheter utifrån en realistisk syn på framtida ekonomi.

5. Fortsatta internationella samarbeten

Jag har pekat på att gränserna för vad små länder kan hantera på egen hand efterhand blir snävare. Kostnaden för att omsätta och modernisera våra förband ökar stadigt vilket innebär att vi inom en given ekonomi inte har möjlighet att på egen hand upprätthålla den operativa bredd vi hittills haft. Vi är nu inom många områden nere på en så låg numerär att den inte går att minska ytterligare. Flertalet andra små europeiska länder är i samma situation. Det är alltså ingen unik svensk situation.

Vår möjlighet att öka utrymmet ligger i stor utsträckning i ökat samarbete med andra länder.

Vi måste alltså så långt möjligt samarbeta med andra länder både i förbandsproduktion och i operativ verksamhet för att kunna vidmakthålla hittillsvarande operativa bredd och kvalificerade förmåga.

Rationalitetsskäl talar för att vi maximalt bör utnyttja möjligheterna till samarbete med andra länder inom förbandsproduktion, underhåll och logistik. Det är ett av de främsta sätten för att med rimlig kostnadseffektivitet kunna upprätthålla önskade förmågor och kompetenser.

Samtidigt ställer även utmaningarna i allt högre grad krav på gemensamt agerande. Möjligheterna till ökat operativt samarbete bör därför analyseras. Närmast till hands ligger ökat samarbete vad gäller normal fredstida övervakning av sjö och luftrum.

Det nordiska samarbetet har under de senaste åren tagit viktiga steg och jag ser mycket stora möjligheter till en ytterligare fördjupning de närmaste åren. Vi har sedan länge haft ett nära samarbete kring våra internationella insatser och den nordiska stridsgruppen är nu en viktig katalysator för en fortsatt fördjupning av samarbetet både politiskt och militärt.

Sverige och Finland har redan idag ett nära samarbete inom sjöövervakning som nu utvidgas också till luftrummet.

Norge och Sverige står just nu inför mycket likartade försvarspolitiska utmaningar med en betydande potential för ömsesidigt förstärkande samarbeten. I våra långsiktstudier har vi nu på båda sidor infogat studiealternativ som bygger på ett utökat norsk-svenskt samarbete. Resultaten kommer att redovisas under våren. Det blir sedan en politisk fråga att avgöra hur långt samarbetet bör drivas. Jag hoppas att vi efterhand också ska kunna bredda den diskussionen till att omfatta långsiktiga samarbetsmöjligheter mellan alla de nordiska länderna.

Utifrån ett militärt perspektiv erbjuder ett ökat samarbete i den nordiska kretsen stora fördelar jämfört med andra möjliga bilaterala samarbetsalternativ. Det handlar i det sammanhanget främst om Danmark, Finland och Norge, men utesluter inte ett ökat samarbete även med de andra grannländerna runt Östersjön.

Ett ökat nordiskt försvarssamarbete kommer naturligtvis aldrig att vara en ersättning för det europeiska och transatlantiska samarbetet. Det är en självklarhet att ett framtida fördjupat nordiskt försvarssamarbete alltid måste vara stabilt förankrat i det europeiska och transatlantiska samarbetet.

6. Samarbete mellan försvar och samhälle i övrigt

Till sist några ord om vad allt detta betyder för banden mellan Försvarsmakten och övriga delar av samhället, och då inte minst näringslivet.

Jag vill här särskilt peka på två utmaningar som vi gemensamt har framför oss. Den ena rör personalförsörjningen, den andra rör den svenska industrins roll i den framtida materieförsörjningen.

Personalförsörjningen representerar en strategisk utmaning inte minst mot bakgrund av en stark konkurrens om kvalificerad arbetskraft som vi kan förutse på den svenska arbetsmarknaden under kommande år.

Rekrytering byggd på frivillighet förutsätter attraktivitet. Här behövs ett ökat växelspel mellan försvaret och övriga samhället. Soldatutbildning måste utformas så att den förstärker även soldaternas civila konkurrenskraft. Samhället, och då inte minst näringslivet, behöver i handling visa att man värderar en väl genomförd soldattjänst och då inte minst den internationella delen.

På motsvarande sätt behöver vi finna ett bra växelspel mellan militär och civil karriär för alla de officerare som i det nya personalförsörjningssystemet avses karriärväxla efter cirka 15 års tjänst i insatsförsvaret.

Materieförsörjningen står mitt i en genomgripande omställningsprocess.

Det finns mycket goda skäl för fortsatt satsning på svensk industri, i de fall detta sammantaget är effektivast. Samtidigt är det ofrånkomligt att det blir svårare för Försvarmakten att på samma sätt som hittills ta på sig stora långsiktiga åtaganden gentemot industrin. Långa och dyra utvecklingsinsatser blir allt svårare att bära för Försvarmakten på egen hand.

Den svenska Försvarmakten kommer inte på det sätt vi tidigare varit vana vid att kunna gå i spetsen som referenskund. Industrin måste alltså i ökad utsträckning finna en bredare referensmarknad byggd på en breddad involvering också av andra länder.

En fortsatt nära samverkan mellan Försvarmakten och industrin kommer självklart även framgent att vara en viktig del försvarets materieförsörjningsstrategi, men ändå är det viktigt att klargöra att ett ökat eget risktagande från industrins kommer att krävas.

7. Summering

- De närmaste åren kommer att domineras av arbetet med att fullfölja och konsolidera övergången till ett insatsförsvaret.
- Reformeringen sker jämsides med en intensiv verksamhet nationellt och internationellt. Både och!
- Vi behöver fördjupa analysen av nationella behov av förmågor.
- Vi behöver utveckla samarbetet med andra länder, där den nordiska samarbetsdimensionen är viktig.
- Vi behöver slutligen anpassa och utveckla formerna för samverkan mellan försvar och samhälle/näringsliv.

I denna sista uppgift bör bland annat AFCEA kunna spela en aktiv och viktig roll.